

ΠΛΑΤΩΝ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΩΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΩΝ
ΚΑΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΩΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ

ΥΠΟ ΤΟΥ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟΥ

ΣΥΛΛΟΓΟΥ

ΕΤΟΣ Α΄.-ΤΟΜΟΣ Α΄.

(Ὅτι ἐστὶ περὶ τοῦ ἄν ὀσιωτέρου ἀνθρώπου
βουλευσάτω ἢ περὶ παιδείας καὶ αὐτοῦ καὶ
τῶν αὐτοῦ οἰκείων. (Πλάτ. Θιάγης.)

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Κ. Ν. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΩΣ

—
1879

ΠΛΑΤΩΝ

ΕΤΟΣ Α΄.	30 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1879	ΤΕΥΧΟΣ Ζ΄.
----------	------------------	------------

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ.

(ἴδε συνεχ. ἐν σελ. 187).

Ὁ δὲ λέγει ὁ κ. Κεχαγιᾶς, ὅτι κατὰ τὸ ἐμπειρικὸν σύστημα, (ὃ ἐστὶν ἐν τοῖς Γερμανικοῖς σχολείοις), τὰ μαθήματα διδάσκονται αὐθυποστάτως, ἄνευ τινὸς ἐνότητος καὶ ἀλληλουχίας πρὸς ἄλληλα, τοῦτο εἶναι πῆ μὲν ἀληθές, πῆ δὲ ἐσφαλμένον· ἀληθές μὲν, καθ' ὅσον τὰ Γερμανικὰ σχολεῖα τῷ ὄντι δὲν γνωρίζουσι Φυσικογεωγραφικοῖς ιστορικοαριθμητικοῖς *gesinnungs* διδασκαλίαν, ὁποῖαν φαντάζεται ὁ κ. Κεχαγιᾶς, ἀλλὰ φυσικά, ἱστορίαν, γεωγραφίαν, ἀριθμητικὴν, θρησκευτικὰ, ἀνάγνωσιν, γραφὴν κ.τ.λ' αὐθυπόστατα, τουτέστιν ἐν ἰδίαις ὥραις, καὶ ὡς κύρια μαθήματα διδασκόμενα, οὐχὶ ὡς μόνον ὑπηρετικὰ ἐνὸς κυρίου μαθήματος. Δὲν εἶναι δὲ ἀληθές, ὅτι διδάσκονται ἄνευ ἐνότητος καὶ ἀλληλουχίας. Τὴν *Concentration* τῆς διδασκαλίας, ἣν λέγει ὅτι ἐφαρμόζει τὸ ψυχολογικὸν σύστημα, γνωρίζουσι καὶ ἐφαρμόζουσι πραγματι τὰ σχολεῖα τῆς Γερμανίας, ὁ δὲ κ. Κεχαγιᾶς γνωρίζει αὐτὴν μόνον ἐτυμολογικῶς. Ἐννοεῖ δηλαδὴ ὅτι πρέπει ἐν τῷ μάθηματι, ὡς τὸ κατ' ἐξοχήν, ὡς τὸ μόνον μάθημα, νὰ τεθῆ εἰς τὸ κέντρον, τὰ δὲ ἄλλα πάντα νὰ περικυκλώσιν τὸ κέντρον τοῦτο, τουτέστιν νὰ εἶναι ὑπηρετικὰ καὶ ἐρμηνευτικὰ αὐτοῦ ἵνα δὲ γείνη σαφέστερον τὸ τί θέλει ὁ κ. Κεχαγιᾶς, ἐκθέτομεν ἐνταῦθα τὸ πρόγραμμα αὐτοῦ.

«*Πρῶτον σχολικὸν ἔτος.* Οἱ παῖδες διδάσκονται τὰ παιδαγωγικά πα-
 »ραμύθια, δι' οὓς προηγουμένως εἶπομεν λόγους. *Δεύτερον σχολικὸν ἔτος.*
 »Οἱ παῖδες ἔρχονται εἰς κόσμον ἀπλούστατον, εἰς τὴν προϊστορικὴν δη-
 »λονότι κατάστασιν, ἐν ἧ ἔζη ὁ ἄνθρωπος. Βιβλίον σκιαγραφοῦν τὸν βίον
 »τὸν προϊστορικὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐγράφη εἰς ξένην γλῶσσαν, μετεγλωτ-
 »τίσθη δὲ καὶ εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς, εἶναι δὲ τοῦτο ὁ ῥόβινσων τῶν παιδι-
 »κῶν ἡμῶν χρόνων. Τὸ βιβλίον τοῦτο θεωρεῖται δικαίως ὡς τὸ μόνον κα-
 »τάλληλον νὰ διαδεχθῆ τὴν διδασκαλίαν τῶν παραμυθίων, διότι χρησι-
 »μεῦον ὡς τις προεισαγωγή, ἀποσοβεῖ τὴν ἀνάγκην ἄλματος βιαίου τοῦ
 »παιδὸς ἐκ τοῦ φαντασιώδους καὶ ποιητικοῦ κόσμου εἰς τὸν παρόντα καὶ
 »πραγματικόν. Πᾶσα βιαία μετάβασις ἀπὸ καταστάσεώς τινος εἰς ἑτέραν
 »ἐν τε τῷ φυσικῷ καὶ ἐν τῷ ζωικῷ κόσμῳ, ὡς γνωστόν, φέρει ζημίαν
 »ἀνυπολόγιστον, πολλῶ δὲ μᾶλλον εἰς τὸν πνευματικόν· ἀλλὰ τὸ ἐμπει-
 »ρικὸν σύστημα εἶναι λίαν τολμηρὸν καὶ ἄγει τὸν παῖδα δι' ἠλεκτρικῆς
 »ταχύτητος ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτοῦ φαντασιώδους πνευματικῆς καταστά-
 »σεως εἰς τὴν παροῦσαν περιπλοκωτάτην πραγματικότητα. Ἐν τῷ προϊ-
 »στορικῷ τοῦ ἀνθρώπου βίῳ καθορᾷ ὁ παῖς πῶς ἡ ἀνάγκη γίνεται μή-
 »τηρ πάσης τέχνης· πῶς ὁ ἄνθρωπος διὰ τῆς ἀτομικῆς πείρας πορίζεται
 »ἀληθείας ἐπιστημονικᾶς, πῶς ἄρχεται νὰ ἐρμηνεύῃ τὴν φύσιν τελεολο-
 »γικῶς καὶ τέλος πῶς ἐκ τῆς θεωρίας αὐτῆς ὑψοῦται εἰς τὴν κατάληψιν
 »τοῦ ὑπερτάτου ὄντος. Εἶτα δὲ κατανοεῖ ὁ παῖς τὴν ἀνάγκην τοῦ κοινῶ-
 »νικοῦ βίου, ἣν καὶ ὁ ῥόβινσων αὐτὸς ἠσθάνετο. Μετὰ τοιούτων δὲ ἀπλῶν
 »παραστάσεων εἰσέρχεται ὁ παῖς εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ ἐπομένου ἔτους.
 »*Τρίτον σχολικὸν ἔτος.* Ἦδη κομίζων ὁ παῖς τὰς ἄνω παραστάσεις, εὐ-
 »χερῶς κοτανοεῖ τὸν νέον κόσμον, εἰς ὃν εἰσάγεται, εἰς τὸν βίον τῶν πα-
 »τριαρχικῶν χρόνων τοῦ ἀνθρώπου. Ἦδη καθορᾷ πῶς ὁ ἄνθρωπος, ὃν
 »προηγουμένως ἐγνώρισε μόνον, ἤδη ἐνούμενος μετ' ἄλλων ἀποτελεῖ κοι-
 »νωνίαν, πρὸς εὐδαιμονίαν τῆς ὁποίας παρίστανται ἀναγκαῖοι νόμοι τι-
 »νὲς νὰ ὀρισθῶσιν. Ἴνα δὲ τὰ καθ' ἕκαστα ἔργα τελειότερον τελῶνται,
 »ὀρίζονται τάξεις τινὲς ἀνθρώπων ἐκάστη εἰς ὀρισμένην τινὰ ἐργασίαν.
 »Οὕτω δὲ ὁ παῖς κατανοεῖ τὴν ἀνάγκην τῆς διαιρέσεως τῆς ἐργασίας πρὸς
 »τελειοποίησιν αὐτῆς, καὶ ἀπείρους ἄλλας πορίζεται ὠφελείας. Ἦδη δὲ
 »φέρων τὰς παραστάσεις ταύτας ἐπιβαίνει εὐχερῶς ἐπὶ τῆς ὑπερκειμένης
 »βαθμίδος. *Τέταρτον σχολικὸν ἔτος.* Ἡ ἱστορία τῶν Κριτῶν καὶ τοῦ
 »Μωϋσέως. Ἐν ταύτῃ αἱ κοινωνικαί, ἠθικαί, πολιτικαὶ σχέσεις εἶναι πολ-
 »λῶ ποικιλώτεραι, ἀλλ' ὁ παῖς εὐχερῶς ἀντιλαμβάνεται αὐτῶν, διότι φέ-
 »ρει ἤδη ἐν τῇ συνειδήσει αὐτοῦ τὰς ἀναγκαῖας παραστάσεις, ἵνα γείνη

»τελεία αὐτῶν ἀφομοίωσις (Assimilation). Ἐννοεῖται δὲ οἰκοθεν (;) ὅτι
 »ταῦτα ἀποτελοῦσι σφαίρας παιδαγωγικὰς (Concentrationsfragen), ἐν
 »αἷς τελοῦνται αἱ ἀναπτύξεις καὶ τῶν λοιπῶν μαθημάτων, τῆς ὕλης λαμ-
 »βανομένης ἐκ τῶν ἐν ταῖς σφαίραις ταύταις περιεχομένων· οἷον ἐν τῷ
 »δευτέρῳ σχολικῷ ἔτει ἀπαντᾷ ὁ παῖς τὸ πῦρ, ὅπερ ὁ Ῥόβινσων διὰ τῆς
 »προστριβῆς λίθων ἐξεπορίζετο· τοῦτο μεταχειρίζεται ὁ διδάσκαλος ὡς
 »ὑλὴν διὰ τὸ μάθημα τῆς στοιχειώδους φυσικῆς. Ἐν ἑτέρῳ χωρίῳ ἀπαντᾷ
 »ὅτι ὁ Ῥόβινσων διήνυσε 4, 6, 12 ὥρας ἐν μιᾷ ἐκδρομῇ· τοῦτο χρησιμεύει
 »ὡς ὑλὴ διὰ τὴν Ἀριθμητικὴν κ.τ.λ. Ὡστε φαίνεται καθαρῶς ἡ σχέσις
 »τῶν μαθημάτων ἐνταῦθα πρὸς ἄλληλα καὶ ἡ βαθμιαία πρόοδος κατὰ
 »τὴν γενετικὴν μέθοδον. Τοιαύτη δὲ διδασκαλία ἄγει τὸν παῖδα κατὰ
 »φύσιν ἐκ τῶν ἀτελεστέρων πρὸς τὰ τελειότερα καὶ μορφώνει αὐτοῦ ἐναρ-
 »μονίως νοῦν, βούλησιν καὶ καρδίαν.» Περὶ τῶν λοιπῶν ἐτῶν δὲν μᾶς
 λέγει ὁ κ. Κεχαγιᾶς.

Κατὰ τὸ πρόγραμμα τοῦτο, ὁ σκοπὸς τοῦ σχολείου, ὁ ἐγγυτάτω, εἶναι
 ἡ μάθησις, ἐν μὲν τῷ Α'. ἔτει, τῶν παιδαγωγικῶν παραμυθίων, ἐν τῷ Β',
 τοῦ Ῥόβινσωνος, ἐν τῷ Γ' καὶ ἐν τῷ Δ'. τῆς ἱστορίας τῶν πατριαρχικῶν χρό-
 νων (ἄρα μόνον τοῦ Νῶε, Ἀβραάμ, Ἰωσήφ κ.τ.λ. ἢ καὶ τῶν Ὀμηρικῶν χρό-
 νων;) καὶ τῶν Κριτῶν καὶ Μωϋσέως· ταῦτα δέ, δῆλον ὅτι οὐχὶ ὡς ἱερὰ
 μαθήματα, ἀλλὰ διότι ἐν αὐτοῖς παρίστανται ἀρχαὶ τοῦ κοινωνικοῦ βίου,
 διὸ καὶ ἀδιάφορον εἶναι, ἂν ἐν τῇ Ἱερᾷ γραφῇ, ἢ ἐν τῇ Ὀδυσσεΐᾳ, ἢ ἀλ-
 λαχοῦ εὑρίσκονται αἱ ἀρχαὶ αὗται, ποῖον ἐξ αὐτῶν πρέπει νὰ προτιμήσῃ
 τις. Ἄλλα δὲ μαθήματα κατὰ τέσσαρα ταῦτα ἔτη ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ
 ἀνωτέρω προγράμματος¹ δὲν διδάσκονται· διότι δῆλον ὅτι ἀντιβαίνει
 τοῦτο εἰς τὴν Concentration. Διδάσκονται ἐν τούτοις στοιχειώδη φυσι-
 κήν! Πῶς; Ὅταν θὰ τύχη ὁ Ῥόβινσων νὰ ἀνάπτῃ τὸ πῦρ του! Διδάσκον-
 ται καὶ ἀριθμητικὴν! Πῶς; Δι' ὑπολογισμοῦ τῶν ὥρῶν τῆς πορείας του!
 Ἄν δὲ τύχη ἐν τῷ Ῥόβινσωνι νὰ ἀπαντῶνται πρῶτον διαιρέσεις, καὶ
 ἔπειτα προσθέσεις; Τοῦτο βέβαια δὲν εἶναι βιαία μετάβασις· διότι ἡ
 ἀριθμητικὴ δὲν σημαίνει τίποτε εἰς τὸ ψυχολογικὸν σύστημα τοῦ κ. Κε-
 χαγιᾶ, ἐπομένως καὶ ἂν μάθουν καὶ ἂν δὲν μάθουν εἶναι σχεδὸν ἀδιάφο-
 ρον. Ἄρκει ὅτι τὸ κύριον μάθημα δὲν κάμνει πηδῆματα.

¹ Ὅπερ ὁ κ. Κεχαγιᾶς δίδει πλήρες τῶν τεσσάρων ἐτῶν. διότι προλέγει τάδε.
 «Ἐπὶ τῆς ὑγιεινότητος καὶ ὀρθοτάτης ψυχολογικῆς ταύτης ἀρχῆς ἐπερειδόμενοι οἱ
 νεώτεροι ψυχολόγοι παιδαγωγοὶ συνέταξαν τὸ σχολικὸν αὐτῶν πρόγραμμα, ο ὅ-
 τιν ος ἀναφέρομεν ἐνταῦθα τὰ τέσσαρα πρῶτα ἔτη.»

Οὕτω δυνάμεθα νὰ συμπληρώσωμεν τὴν περίεργον ταύτην μέθοδον παρθετόντες καὶ ἄλλων Ἑρβατιανῶν γνώμας. Κατὰ τούτους, ἐπειδὴ ἡ κατανόησις τοῦ Ῥοβινσῶνος ἀπαιτεῖ γνώσεις γεωγραφικὰς τῆς ὅλης γῆνης σφαίρας, πρέπει νὰ ἀρχίζῃ τῆς γεωγραφίας τὸ περὶ σφαιρικοῦ σχήματος, ἠπείρων, ὠκεανῶν, Ἰσημερινοῦ, Ἀγγλίας κ.λ.π, ἀπὸ τοῦ Β'. σχολικοῦ ἔτους, εἰς παῖδας λοιπὸν ἑπταετείς, ἐν ᾧ τὰ Γερμανικὰ σχολεῖα προσφέρουσι τὰς γνώσεις ταύτας τουλάχιστον εἰς δωδεκαετείς προαναπτυσσομένους ἐπὶ ἐξαετίαν καὶ προηγηθέντων τῶν τῆς πατρίδος καὶ τῆς Εὐρώπης. Καὶ ἐπειδὴ εἰς ἄλλο τι ἀνώτερον ἔτος ἐπιθυμοῦσι νὰ διδάσκηται ὁ Ἡρόδοτος, ἡ Γεωγραφία ὡς δορυφόρος αὐτοῦ, θὰ τρέχῃ κατόπιν αὐτοῦ εἰς τὴν Αἴγυπτον, εἰς τὴν Περσίαν, εἰς τὴν Φοινίκην, εἰς τὴν Σκυθίαν καὶ ὅπου ἄλλοῦ συγγράνει ἐκάστοτε νὰ ταξειδεύῃ ὁ Ἡρόδοτος. Ὡσαύτως καὶ ἡ φυσικὴ ἱστορία κ.τ.λ. Ὁμοίως ὅτε καὶ εἰς ἄλλο ἀνώτερον ἔτος θὰ διδάσκηται ὁ Δημοσθένης. Οἱ δὲ κλασικοὶ οὗτοι δῆλον ὅτι οὐχὶ μόνον θὰ προσφέρωνται εἰς τοὺς παῖδας ἐν μεταφράσει, ἀλλὰ καὶ περικοπτομένοι, ἀναπτυσσόμενοι, συνοψιζόμενοι, ἐν γένει πάσχοντες πάντας τοὺς ἀναγκαίους χυλισμούς, δι' ὧν θὰ καταστῶσιν εὐχρηστοὶ εἰς τὰ δημοτ. σχολεῖα, ἀλλὰ καὶ δι' ὧν ἴσα ἴσα θὰ ἐκφύγῃ τὸ πνεῦμα αὐτῶν, αὐτὴ ἡ κλασσικότης των, καὶ θὰ μείνῃ ὑποστάθμη πᾶν ὅ,τι περιέχει πᾶσα μυθολογία καὶ πᾶσα ἱστορία σήμερον γραφομένη. Τὴν ἱστορίαν δὲ θέτουσιν εἰς τὸ κέντρον τῶν μαθημάτων, τὴν δὲ διδασκαλίαν αὐτῆς ταυτίζουσι μετὰ τῆς γλωσσικῆς διδασκαλίας, μετὰ τῶν καθημερινῶν ἀναγνωσμάτων. Ἐπειδὴ ὅμως ταῦτα πρέπει νὰ εἶναι καὶ κλασσικά, ἀξιοῦσιν, ὅτι πρέπει νὰ διδάσκωνται μόνον ἐκεῖνα τὰ μέρη τῆς καθ' ὅλου ἱστορίας, ὅσα ἔτυχον κλασσικῆς συγγραφῆς· οἷον αἱ ἐν τῷ Ἡροδότῳ Ἑλληνικαί, Αἴγυπτιακαί, Φοινικικαί, Σκυθικαί κ.λ.π. ἱστορίαι, αἱ ἐν τῷ Θουκιδίδῃ, αἱ ἐν τῷ Ξενοφῶντι· οὐχὶ ἔμως καὶ αἱ ἐν τῷ Ἀρριανῷ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, πολὺ ὀλιγώτερον τὰ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως· διότι δὲν ἔτυχον κλασσικῶν συγγραφέων. Καὶ ἐνταῦθα βλέπομεν ὅτι εἴμεθα λαὸς γόνιμος εἰς πρωτοτυπίαν. Διὰ τούτου δὲν θέλομεν ἀκόμη νὰ εἴπωμεν ὅτι τινὲς τῶν ἰδεῶν των δὲν ἐνδέχεται νὰ εἶναι καὶ ὀρθαί· ἀλλ' ὅτι δίκαιον εἶναι νὰ μὴ ἀποδίδωσιν εἰς τὸν Ἑρβαρτον ἰδέας, ὧν ἐκεῖνος ἀκριβῶς τὰς ἐναντίας φαίνεται πρεσβεύων, ἀλλ' ὡς ἰδίας ἑαυτῶν νὰ προσπαθήσωσιν νὰ πείσωσι τοὺς περὶ ταῦτα διατρίβοντας περὶ τῆς ὀρθότητος αὐτῶν, δι' ἐπιστημονικῶν διατριβῶν καὶ διὰ δοκιμασιῶν δέ, αἵτινες ὅμως ἐν ἀποτυχίᾳ νὰ προξενήσωσιν ὡς οἷον τε ἐλαχίστην ζημίαν, καθὼς κάμνουσιν ἐν Γερμανίᾳ, καθὼς καὶ αὐτὸς καὶ ὁ κ. Ziller κάμνει, ὅστις συνέστησεν ἰδιωτικῶν σχο-

λείον, δι' οὗ πειράται νὰ ἀποδείξῃ τὴν ὀρθότητα τῶν πολλάκις ἤδη δημοσιευθεισῶν ἰδεῶν του.

Ἄς βασανίσωμεν ἤδη τὸ πρόγραμμα τοῦτο τοῦ κ. Κεχαγιᾶ, ἐν πρώτοις διὰ τῆς Λιδίας λίθου τοῦ Ἑρβάρτου. Κατ' ἀρχὰς ἀποροῦμεν πῶς τοσοῦτον κατεφρόνησε τοῦ Ἑρβάρτου, τὰ τοιαῦτα ὑφαίνων; Πῶς ἐννοεῖ διὰ τοιαύτης Γεωγραφίας καὶ τοιαύτης Ἀριθμητικῆς καὶ τοιαύτης φυσικῆς νὰ ἐξεγείρῃ τὴν *πολλαπλότητα καὶ ἰσορροπίαν τῶν διαφερόντων*; Πῶς θὰ ἐγερθῇ τό ὑπὲρ τῶν μαθημάτων τούτων διαφέρον τῶν παιδίων, ὅταν ταῦτα διδάσκωνται ἐκ παρέργου,¹ ἀλλ' οὐκ ἐξ ἐπιστάσεως, καὶ ἀνατρεπομένου ἢ εἰς οὐδὲν λογιζομένου τοῦ οὐσιωδестаίου τῶν παιδαγωγικῶν ἀξιωμαίων, τοῦ ἀπὸ τῶν γνωστῶν ἐπὶ τὰ ἄγνωστα! ἀπὸ τῶν ἐγγυτέρω ἐπὶ τὰ ἀποτέρω! ἀπὸ τῶν ἀπλουστέρων ἐπὶ τὰ συνθετώτερα; Καὶ πᾶσαι αἱ στρεβλώσεις αὗται πρὸς τί; Ἴνα ὁ παῖς ψυχολογικῶς παιδευθῇ, ἀρχίζων ἀπὸ τῆς γνώσεως βίου ἀτελεστάτου, οὕτως εἰπεῖν τῆς νηπιακῆς ἡλικίας τοῦ ἀνθρώπου, καὶ βαθμηδὸν προβαίγων ἐπὶ τὴν γνώσιν τελειότερου βίου. Ἀλλὰ τοῦτο εἶπεν ὁ Ἑρβάρτος περὶ τῆς ἱστορίας μόνον, ὅτι οὕτω πρέπει νὰ ἀρχίζῃ² καὶ τὰ εἶπε, (ἰδίᾳ περὶ Ὀδυσσεΐας) περὶ παιδίων οἵτινες μέλλουσιν νὰ διεξέλθωσιν ὁμαλῶς ὅλην τὴν ὁδὸν τῆς παιδείσεως, καὶ περὶ παιδίων, οἵτινες μέλλουσι νὰ ἔχωσι τὴν ἀξίωσιν νὰ καλῶνται οἱ πεπαιδευμένοι τοῦ ἔθνους καὶ κατ' ἐξοχήναυτοὶ νὰ ριθμίζωσι τὴν κοινὴν γνώμην. Δῆλον, ὅτι λέγει ταῦτα περὶ τῆς ἐν τοῖς Γυμνασίοις μεθόδου τῆς διδασκαλίας, ὅτι «Κατὰ τὴν παιδαγωγικὴν διδασκαλίαν πρέπει νὰ ἄρχεται, ἢ σπουδὴ τῶν ἀρχαίων ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων, ἢ δὲ σπουδὴ τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τῆς Ὀδυσσεΐας. (Herbart: Zur Anleitung, die Odyssee mit Knaben zu lesen.) Καὶ ἐννοεῖ ὅτι προηγουμένως μέχρι τοῦ 9^{ου} ἔτους τοῦλάχιστον θὰ προπαρασκευάζωνται εἰς τοῦτο μανθάνοντες τοῦ σημερινοῦ βίου τὰ ἀπλούστατα πράγματα.³ Τὶ δὲ πράγματι δύναται καὶ πρέπει νὰ ἐπιδιώκῃ τὸ δημοτικὸν σχολεῖον, ἄς ἀκούσωμεν ἀνδρὸς ἐπιστημονικοῦ ἅμα καὶ πρακτικοῦ τοῦ περιωνύμου Disterweg. «Ἄς διορθώσῃ ἕκαστος τὴν μέθωδον, ὅπως θέλει τὰ ὅρια τῆς παιδικῆς διδασκαλίας εἰσὶν ἀνυπέροβλητα. Μέχρι τοῦ 12 καὶ 15 ἔτους εἶναι καὶ μένει ὁ ἄνθρωπος παιδίον κατὰ τὴν διάνοιαν, ὡς καὶ κατὰ τὰ ἔτη. Ἀνάγνωσις, γραφή, ἀριθμητικὴ, ὠδική, θρησκευτικὰ, καὶ τινὰ τεμάχια τῶν καλουμένων κοινωφελῶν γνώσεων, voilà tout! καὶ ἂν ἀκόμη ἕκατὸν Πεστολόζαι ἀναδειχθῶσι.»

Οὕτω ἀποφαίνονται οἱ σωφρονοῦντες Γερμανοὶ μὲ τὰ 8 ἔτη τῆς μαθη-

¹ Ἴδε ἀνωτέρω (Τευχ. ΣΤ'. σελ. 182.)

² Ἀυτόθ.

³ Ἴδ. ἀνωτ. (Τευχ. ΣΤ'. σελ. 181.)

τείας καὶ μὲ τακτικὴν φοίτησιν καὶ μυρία ἄλλα πλεονεκτήματα Ἡμεῖς ἄς κολακευώμεθα ὅτι διὰ τῆς μαγικῆς μεθόδου τοῦ ψυχολογ. συστήματος θὰ κατορθώσωμεν μὲ τὰ 4—6 ἔτη καὶ ἄτακτον φοίτησιν καὶ μυρίας ἄλλας ἐλλείψεις νὰ διεκπορεύσωμεν τοὺς Ἑλληνόπαιδας δι' ὅλης τῆς ὁδοῦ, ἣν διήνυσε τὸ ἀνθρώπινον γένος ἀπὸ τῆς νηπιακῆς του ἡλικίας μέχρι τῆς σημερινῆς του, καὶ οὕτω νὰ ἀναβιβάσωμεν αὐτοὺς εἰς τὸ ἰδεώδες τῆς προσωπικότητος. Καὶ οὕτω μὲν τὰ τοῦ κ. Κεχαγιᾶ, μετρούμενα διὰ τοῦ μέτρου τοῦ Ἐρβάρτου ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς Concentration. Ἄλλ' ἄς ἐξαγάγωμεν τὰ δόγματα ταῦτα ἔτι μᾶλλον ὑπὸ τὰς ἡλικίας αὐγὰς, ἵνα γνωρίσωμεν αὐτὰ ἐναργέστερον.

Ὁ Bock ἐν τῇ περὶ συγκεντρώσεως τῆς διδασκαλίας πραγματείᾳ του (in Schmid's Encyklopaedie) λέγει. « Περὶ τούτου πάντες εἰσὶ σύμφωνοι, ὅτι μόνον τὸ ὑποκείμενον, ὁ μαθητῆς, δύναται νὰ εἶναι τὸ κέντρον, καὶ μόνον διὰ τῆς προσαρμογῆς τῶν διαφόρων μαθημάτων πρὸς αὐτὸν καὶ διὰ τῆς ἐνεργείας, τὴν ὁποίαν ἡ ἀμοιβαία αὐτῶν ἐπικοινωνία (das Ineinandergreifen) μέλλει νὰ ἐπιφέρῃ ἐπὶ τῆς ψυχικῆς αὐτοῦ ἀναπτύξεως καὶ μορφώσεως, διὰ τούτων δύναται νὰ ἐπέλθῃ συγκέντρωσις. Ἄν τοῦτο κατείχετο πάντοτε σαφῶς καὶ συνεπῶς, δὲν ἤθελόν ποτε ἐπιμείνει τινὲς ἀξιοῦντες νὰ τεθῆ ὡς κέντρον ἐν μάθημα ὑπὸ τὴν δε τὴν ἐννοίαν, δηλ. νὰ ἀποτελῆ τοῦτο τὸ ὑλικὸν κέντρον καὶ τὸ μόνον παιδευτικὸν στοιχεῖον τοῦ δημοτικοῦ σχολείου . . . »

Ἴδου τί ἐστὶ συγκέντρωσις τῆς διδασκαλίας.

Καὶ κατωτέρω κατὰ τοῦ Voelter, ἀξιοῦντος ὑπὲρ τῆς Ἱερᾶς γραφῆς, ὅτι ὁ κ. Κεχαγιᾶς ὑπὲρ τῶν παιδαγωγικῶν παραμυθίων, τοῦ Ῥοβινσῶνος κ.τ.λ. λέγει. « Ἐκ τοῦ ὅτι σύμπασα ἡ διδασκαλία πρέπει νὰ φέρῃ ἢ νὰ λάβῃ τὸν χριστιανικὸν τύπον, διόλου δὲν ἔπεται ὅτι ἡ κοσμογονιστικὴ διδασκαλία (=γεωγραφία, ἱστορία, φυσικὴ κ.τ.λ.) ἵνα λάβῃ θρησκευτικὸν τύπον, πρέπει νὰ προσαρτηθῆ εἰς τὴν Ἱερὰν γραφήν. Ἐννοεῖται οἴκοθεν ὅτι, ἵνα καταστήσῃ τις τὴν Ἱερὰν ἱστορίαν σαφῆ, ἔχει ἢ χρειαν πλήθους γεωγραφικῶν, φυσικῶν, ἱστορικῶν γνώσεων κατὰ τοσοῦτον νομίζομεν καὶ ἡμεῖς συνάφειάν τινα ἀναγκαίαν. Ἄλλὰ καὶ ἡ φύσις αὐτῆ θεωρητέα ὡς ἄμεσος ἀποκάλυψις Θεοῦ. Ἐπίσης δεχόμεθα, ὅτι κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς Ἱερᾶς γραφῆς π. χ. ἐν τοῖς Ψαλμοῖς, ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ Ἰὼβ (κεφ. 38—41) παρουσιάζονται πολυειδεῖς ἀφορμαὶ πρὸς φυσικὰ διδάγματα, καὶ δὲν θέλομεν διόλου νὰ παρατρέχωνται ταῦτα. Ἄλλὰ ταῦτα δύνανται μόνον κατὰ τοσοῦτον νὰ ἔχωσι τὸν τόπον των, καθόσον συντελοῦσιν εἰς διασάφησιν καὶ κατάληψιν τοῦ Ἱεροῦ λόγου.

« Ἄλλως οὐδεὶς λόγος ὑπάρχει νὰ ἀφαιρέσῃ τις ἀπὸ τῶν φυσικῶν τὸ αὐ-
 »θυπόστατον, καὶ ἢ νὰ προσαρτᾷ αὐτὰ εἰς τὴν Ἱερὰν γραφήν, ὡς συνο-
 »πτικὰ διδάγματα, ἢ ἐν τῷ προγράμματι τοῦ σχολείου νὰ θέτῃ ἰδιαιτέ-
 »ρας ὥρας διὰ τὸ μάθημα τῶν φυσικῶν τῆς Ἱερᾶς γραφῆς. Δὲν εἶναι ἄρα
 »γε οὐδεμία ἄλλη ὁδὸς παρὰ ταύτην δυνατὴ εἰς χριστιανικὴν θεωρίαν τῆς
 »φύσεως; Ἡ μᾶλλον δὲν ἐπιτυγχάνει τις δι' ἄλλης ὁδοῦ τὸν σκοπὸν πολὺ
 »λυσιτελέστερον καὶ κάλλιον ἢ διὰ ταύτης; Τοῦ Κυρίου ἡ γῆ πᾶσα, καὶ
 »ἡ πατρικὴ. Ὅθεν πρέπει καὶ οἱ παῖδες μὲ τὸ βλέμμα χριστιανικοῦ πνεύ-
 »ματος νὰ μάθωσι νὰ βλέπωσι καὶ νὰ ἀγαπῶσιν αὐτήν. Διδάσκων τις
 »τὰ φυσικὰ μόνον ὡς παράρτημα τῆς Ἱερᾶς Γραφῆς, ἐκβάλλει αὐτὰ ἔξω
 »τοῦ πατρικοῦ εἰδωλοῦ καὶ τὰ μεταφέρει εἰς ἕδαφος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου οἱ
 »παῖδες δὲν κατόπτουσιν αὐτά. »

Οὕτω κρίνεται περὶ γνώμης τιθείσης τὴν Ἱερὰν Ἱστορίαν εἰς τὸ κέν-
 »τρον τῶν μαθημάτων τοῦ δημοτικοῦ σχολείου καὶ προσαρτώσης τὰ ἄλλα
 »μαθήματα εἰς αὐτήν. Πῶς ἄρα πρέπει νὰ κρίνῃ τις περὶ γνώμης τιθείσης
 »εἰς τὸ κέντρον τῶν μαθημάτων δημοτικοῦ σχολείου παραμύθια, Ῥοβιν-
 »σῶνας, Ὀμήρους, καὶ τὰ τῆς Ἱερᾶς γραφῆς ἀπλῶς ὡς Ἑβραϊκὴν ἱστορίαν
 »ἢ μυθολογίαν;

Καὶ ὁ Naegel αὐτόθι λέγει τάδε. « Ἡ δοξασία ὅτι ἐν τῇ ἐκφράσει
 »«*Concentration des Unterrichts*» δὲν περιέχεται εἰκὼν τις, ἀλλ' ἐν-
 »νοια, ἔχει παραγάγει οὐχὶ σπανίως εἰς τὰς χονδροειδεστάτας ἀποπλα-
 »νήσεις. Κατεσκευάσθησαν ἀναγνωστικὰ βιβλία, δι' ὧν ἐπὶ τῆς γλωσσι-
 »κῆς διδασκαλίας τῶν Γερμανικῶν ἢ ξένης τινος γλώσσης ταυτοχρόνως
 »ἔπρεπε νὰ διδάσκεται ἱστορία, γεωγραφία, φυσικὴ ἱστορία, φυσικὴ, ἀκόμη
 »καὶ γεωργία, ὥστε ὁ μαθητὴς κατὰ τὸ τέλος ὥρας τινος διδασκαλίας
 »μόλις ἤξευρεν ἂν κατ' αὐτήν ἔμαθε Γερμανικά, Γαλλικά, γεωγραφίαν,
 »ἢ τὴν καλλιέργειαν τῶν γογγυλίων. Ἴνα ἡ θρησκευτικὴ διδασκαλία κα-
 »ταστῇ ὁ πυρὴν πάσης διδασκαλίας, ἠξίωσαν, νὰ ἐκλέγῃ ἢ ἀριθμητικὴ
 »τὴν ὕλην τῆς ἐκ τῆς Ἱερᾶς γραφῆς, καὶ οὕτως ἐθυσίασαν τὸν σκοπὸν
 »(τὴν θρησκευτικὴν διδασκαλίαν) εἰς τὸ μέσον (τὴν ἀριθμητικὴν).¹ »

Εἶπομεν ἤδη, ἀνωτέρω ὅτι ὁ κ. Κεχαγιᾶς ἐννοεῖ ὅτι μᾶς δίδει πλήρες
 »τὸ πρόγραμμα τῶν μαθημάτων τῶν 4 ἐτῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἐν αὐτῷ οὐδὲν
 »λέγει περὶ ἀναγνώσεως καὶ γραφῆς, ἐδικαιούμεθα ἤδη καὶ ἐκ τούτου νὰ

¹ Διότι καταστρέφεται καὶ τρόπον τινὰ βεβηλοῦται τὸ ἱερὸν μάθημα, ὅταν τις
 »κατὰ τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ ἀρχίζει ἀριθμητικὴν ἢ ἄλλου μαθήματος διδα-
 »σκαλίαν.

πιστεύωμεν ὅτι ταῦτα πράγματι καταργεῖ τὸ ψυχολογικὸν τοῦ πρόγραμ-
μα· ἀλλὰ καὶ διότι εἰς τὸν τελικὸν σκοπὸν τοῦ ψυχολογικοῦ συστήμα-
τος, τὸ ἰδεῶδες τῆς προσωπικότητος, δὲν φαίνεται νὰ συντελεσῇ τι τὰ
βάναισα ταῦτα χειροτεχνήματα. Ἄλλ' ὅμως ἐν τῷ περὶ πρώτης διδασκα-
λίας, περὶ τῆς ὁποίας ὁμολογοῦμεν ὅτι ἀκόμη δὲν καταλαμβάνομεν, ἕως
ποῦ εἶναι τὰ ὅρια τῆς, καὶ τί τὴν χωρίζει ἀπὸ τῆς ἄλλης, ἐκεῖ μᾶς λέ-
γει ὁ κ. Κεχαγιᾶς καὶ περὶ ἀναγνώσεως καὶ γραφῆς καὶ περὶ τῆς διδα-
σκαλικῆς μεθόδου αὐτῶν πολλὰ καὶ περίεργα καὶ ἐπαγωγὰ, ἅτινα καὶ
ἡμεῖς παραθέτομεν εἰς τοὺς ἡμετέρους ἀναγνώστας χάριν ψυχαγωγίας.

« Κατὰ πρῶτον ἐνασχολοῦνται οἱ παῖδες μετὰ τῶν προτύπων λέξεων.
» Σημειωτέον δὲ ὅτι πρότυποι λέξεις καλοῦνται ἐν τῇ παιδαγωγικῇ γλῶσ-
» σῃ αἱ γραφόμεναι ὡς καὶ προφέρονται· οἷον πρὸς, κατὰ, λόγος· οὐχὶ δὲ
» αὐλός, αὐτός κ.τ.λ. Διότι πρῶτος ὀρθογραφικὸς κανὼν διὰ τοὺς παῖδας
» δέον νὰ εἶναι ἡ προφορά, ἅτε τῶν παιδῶν μὴ δυναμένων νὰ ἀντιλαμβά-
» νονται λογικῶν γραμματικῶν κανόνων. »

Ἔχομεν λοιπὸν καὶ ἐνταῦθα τὰ *Normalwoerter*, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι
τὰ μὲν τοῦ *Kehr* μεταφράζονται « κανονικαὶ λέξεις, » τὰ δὲ ἑαυτοῦ
« πρότυποι λέξεις » καὶ τὰ μὲν τοῦ *Kehr* εἶναι· ὠρολόγιον, πῖλος, δρέ-
πανον, γλαυξ, κύων κ.τ.λ. τὰ δὲ τοῦ κ. Κεχαγιᾶ, καθόσον τὸν ἐννοοῦμεν,
εἶναι· πρὸς, κατὰ, ἐπί, παρά, ἀμφί, ἀπό, διά, περί, λόγος, τέλος, θάνα-
τος, γένος, κλέος, κακία, μανία κ.τ.λ. δηλαδὴ λέξεις γραφόμεναι ὡς καὶ
προφέρονται.

« Εἶτα κατατάσσουσιν οἱ παῖδες τὰς λέξεις εἰς οἰκογενείας, ἵνα εὐκολώ-
τερον διατηρῶσιν αὐτὰς ἐν τῇ μνήμῃ· οἷον λόγος, λόγιος, λογικός, λογι-
κάς κ.τ.λ. »

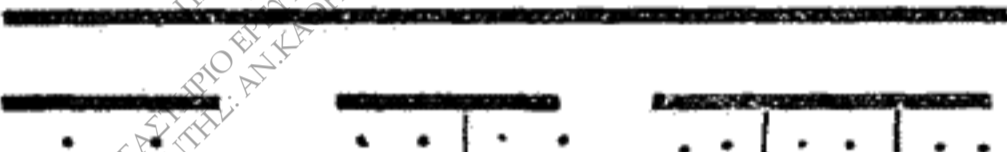
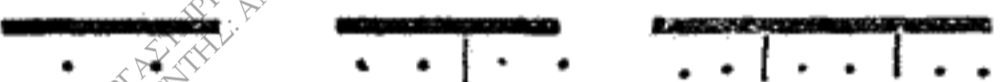
Ἡμεῖς ἐπεθυμοῦμεν νὰ μᾶς ἐξέθετε καὶ τὰ λοιπά, ἀλλ' ἀφοῦ ἐβαρύνθη
ὁ κ. Κεχαγιᾶς, ἅς τὰ ἐκθέσωμεν ἡμεῖς κατὰ τὴν ὑφήγησιν αὐτοῦ· « λογι-
κῶς, λογίζομαι, λογιστής, λογιστέον, λογιστικός, λογιστήριον· λόγος, εὐ-
λογος, εὐλογῶ, εὐλογημένος, εὐλογία, ἄλογος, τὸ ἄλογον, ἀλόγιστος, ἀσυλ-
λόγιστος, συλλογίζομαι, ὑπολογίζω, ἀπολογισμὸς κ.τ.λ. » τὸ θέτομεν καὶ
ἡμεῖς βαρυνθέντες.

« Ἐννοεῖται δὲ οἰκοθεν ὅτι ἐκάστη μικρὰ πρότασις δέον νὰ χωρίζηται
» σαφῶς εἰς τὰς λέξεις, ἐξ ὧν ἀποτελεῖται· ἐκάστη δὲ λέξις εἰς συλλαβὰς
» καὶ ἐκάστη συλλαβὴ εἰς τὰ γράμματα, ἅτινα οἱ παῖδες δέον ν' ἀπαγ-
» γέλλωσι καθαρῶς. »

Ταῦτα ἐννοοῦνται οἰκοθεν, ἀφοῦ τὰ λέγει καὶ τὰ ἐφαρμόζει καὶ ὁ *Kehr*.

« Καθόσον δὲ ἀναφέρεται εἰς τὴν γραφήν, πρὸς ἀποφυγὴν τεχνικῶν ση-

» μείων, οἷα τὰ ἐν χρήσει παρ' ἡμῖν, ἐν τῇ πρώτῃ διδασκαλίᾳ, διότι ταῦτα
 » μᾶλλον ἐπισπῶσι τὴν προσοχὴν τοῦ παιδὸς καὶ ἀποτρέπουσιν αὐτὴν
 » ἀπὸ τοῦ οὐσιωδέστερου, ἐλαττοῦντα οὕτως ἀσυγγνώστως τὸν κράτιστον
 » τῆς παιδείας μοχλόν, τὸ διαφέρον (Interesse), μεταχειρίζονται οἱ ψυ-
 » χολόγοι ὡς πρῶτα παραστατικὰ μέσα ἐπὶ μὲν τῶν βάθρων, διὰ μὲν τὴν
 » πρότασιν μακρὰν τινὰ ξυλίνην ῥάβδον, ἣν θέτουσιν οἱ παῖδες ὀριζοντίως
 » ἐπ' αὐτῶν, διὰ δὲ τὰς λέξεις μικροτέρας τοιαύτας, πρὸς ἔνδειξιν δὲ τῶν
 » συλλαβῶν μικρὰς τινὰς καθέτως ὑπὸ τὴν ὀριζοντίαν· διὰ δὲ τὰ γράμ-
 » ματα φακῆν, εἴ τι ἕτερον παρεμφερὲς ταύτῃ· ἐπὶ δὲ τῶν ἀβακίων καὶ
 » τοῦ πίνακος ὡς ἑξῆς:

» διὰ τὴν πρότασιν, καὶ
 » διὰ τρεῖς λέξεις, ὧν ἡ

» πρώτη μονοσύλλαβος, ἡ δευτέρα δισύλλαβος, ἡ τρίτη τρισύλλαβος. Οὕ-
 » τω δὲ διὰ τῆς ἀπλοποιήσεως τῶν παραστατικῶν μέσων καὶ ἡ προσοχὴ
 » τοῦ παιδὸς συγκεντροῦται ἐπὶ τοῦ οὐσιώδους τῆς διδασκαλίας, καὶ τὸ
 » διαφέρον αὐτοῦ ἐπιρρωνύεται καὶ ἡ μνήμη ἀπαλάσσεται φόρτου περιτ-
 » τοῦ. Πλὴν δὲ τῶν προειρημένων παραστατικῶν μέσων ἐν τῇ πρώτῃ δι-
 » δασκαλίᾳ συμβάλλουσιν οὐ σμικρὸν, ἵνα αἱ χώρου παραστάσεις βαθέως
 » ἐγχαράττωνται ἐν τῇ παιδικῇ μνήμῃ, καὶ αἱ διὰ τῆς κινήσεως τῆς δε-
 » ξιάς χειρὸς ἀπομιμήσεις τῶν μορφῶν τῶν γραμμάτων· οἷον δι' ὀριζον-
 » τίας κινήσεως αὐτῆς ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ δηλοῦται ὅλη ἡ λέξις·
 » διὰ δὲ καθέτων κινήσεων αὐτῆς ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω δηλοῦνται
 » αἱ συλλαβαί· εἶτα δὲ διὰ μιμήσεως τῆς μορφῆς τῶν χαρακτήρων τοῦ
 » ἀλφαβῆτου τὰ γράμματα.»

Ἐνταῦθα μᾶς ἀποκαλύπτεται ἐν ὅλῃ τῆς τῆς δυνάμει ἡ ψυχολογικὴ
 πράξις. Πρὸς ἀποφυγὴν, λέγει τεχνικῶν σημείων (δηλονότι τῶν γραμ-
 μάτων, τὰ ὅποια ὅμως ἕκαστος ἔρχεται εἰς τὸ σχολεῖον οὐχὶ διὰ νὰ
 τὰ ἀποφύγη, ἀλλὰ διὰ νὰ τὰ συλλάβῃ), ἐπειδὴ ταῦτα ἔλκουσι πρὸς
 ἑαυτὰ τὸ διαφέρον καὶ ἀπάγουσιν αὐτὸ ἀπὸ τοῦ οὐσιωδέστερου, δί-
 δονται εἰς τὰς χεῖρας τῶν παίδων (ἐπὶ τῶν βάθρων, λέγει) ξυλάρια
 ἄλλα μεγαλειότερα καὶ ἄλλα μικρότερα, καὶ φακαῖ, τὰ ὅποια, κατὰ
 τὴν ψυχολογικὴν πράξιν, δὲν ἔλκουσι τὸ διαφέρον πρὸς ἑαυτὰ, ἀπο-
 τρέποντα αὐτὸ ἀπὸ τοῦ οὐσιωδέστερου! Ἐν ὅμως πρέπει νὰ ὁμολο-
 γήσωμεν ἐπιτυχέστατον ἐν τῇ μεθόδῳ ταύτῃ, ὅτι συμφώνως πρὸς τὰς
 ἀρχὰς τοῦ ψυχολογικοῦ συστήματος, ἡ φαντασία τῶν παίδων ἐπιρρώνυ-

ται θαυμασίως, αναγκαζομένων νὰ φαντάζωνται τὴν ῥάβδον ὡς πρότασιν, καὶ τὰς φακὰς ὡς γράμματα. Ἄλλως δὲ τὸ μάθημα δὲν θὰ εἶναι διόλου ἀτερπὲς εἰς τοὺς μικροὺς, ἂν μάλιστα ἀντὶ φακῶν τοῖς ἐδίδοντο *bonbons* κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ Basedow.

Περὶ τῶν κινήσεων τῆς χειρὸς πρὸς παράστασιν λέξεων, συλλαβῶν, γραμμάτων, σιωπῶμεν, ἐπιβεβαιούντες μόνον ὅτι καὶ τοῦτο τὸ παιγνίδιον δὲν θὰ εἶναι ἀηδὲς εἰς τοὺς μακροὺς.

» Ἀφοῦ οἱ παῖδες ἀποκτήσωσι πλήρη συνείδησιν τούτων, παρέχονται αὐτοῖς γράμματα ὑπὸ ἀπλουστάτην μορφήν· οἷον τὸ α διὰ δύο πλαγίων γραμμῶν καὶ μιᾶς στιγμῆς (//.) τὸ δὲ β διὰ μιᾶς πλαγίας γραμμῆς καὶ μιᾶς στιγμῆς (/.) κ τ.λ.

Πάλιν τὸ οὐλόμενον κ.τ.λ. Ἄλλ' ἐπεθυμοῦμεν, νὰ ἐβλέπομεν καὶ τὰ λοιπὰ ἐκεῖνα ἐκτιθέμενα, διὰ πῶσων στιγμῶν καὶ πῶσων γραμμῶν καὶ ποίων καὶ πῶσων πλαγιώσεων αὐτῶν θὰ παρείχοντο καὶ τὰ λοιπὰ 22 γράμματα εἰς τοὺς παῖδας ὑπὸ ἀπλουστάτην μορφήν, καθὼς λέγει. Νομίζω ἐν τούτοις, ὅτι ἀντὶ παντὸς ἄλλου θὰ ἠδύνατο ὁ κ. Κεχαγιαῖς νὰ μεταχειρισθῇ τὸ ἔτοιμον ἀλφάβητον τοῦ τηλεγράφου· διότι ἐκεῖνο, ὡς γνωστὸν, σύγκειται ἐκ γραμμῶν καὶ στιγμῶν, ἄρα ἔχει τὴν ἀπλουστάτην μορφήν. Δὲν ἐννοοῦμεν δὲ πῶς εἶναι ἀκόλουθον, ἀφοῦ πρότερον οἱ παῖδες ἀπομιμοῦνται διὰ τῆς χειρὸς τὴν μορφήν τῶν χαρακτήρων τοῦ ἀλφάβητου, ὕστερον παρατίθενται αὐτοῖς τὰ γράμματα ὑπὸ τὴν εἰρημένην ἀπλουστάτην μορφήν. Ἐνταῦθα δικαιούμεθα καὶ ἡμεῖς πρὸς ἱκανοποίησιν τοῦ πτωχοῦ Kehr νὰ ἀνατρέψωμεν τὴν κατ' αὐτοῦ κατηγορίαν καὶ νὰ ἐπιφωνήσωμεν· Εἰς τοιαύτην ἀκολουθίαν ἐμπίπτει ἢ μὴ ὑπὸ τῆς πείρας καθοδηγουμένη θεωρία!

« Κατὰ δὲ τὸ δεύτερον σχολικὸν ἔτος εἰσάγεται ἡ χρῆσις τῶν συνήθων ἀλφαβητικῶν χαρακτήρων καὶ τῆς ἀναγνωστικῆς μηχανῆς (Lesemachine). »

Κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος, λέγει τὸ καθ' αὐτὸ πρόγραμμα τοῦ κ. Κεχαγιαῖ. ὅτι οἱ παῖδες εἰσέρχονται εἰς τὴν προϊστορικὴν κατάστασιν τοῦ ἀνθρώπου, ὃ ἐστὶ εἰς τὸν Ῥοβινσῶνα, ὅπερ δὲν καταλαμβάνομεν καλῶς τί σημαίνει, ἄρα ὅτι ἀναγινώσκουσιν αὐτόν, ἢ ὅτι διδάσκονται ἀκροαματικῶς, ἢ μήπως τάχα ὅτι θὰ ζῶσι καὶ αὐτοὶ ὡς ὁ Ῥοβινσῶν. Ὅπως δὴποτε τὸ νὰ ἀναγινώσκειται ὁ Ῥοβινσῶν δὲν πιστεύομεν νὰ ἐννοῆ ὁ κ. Κεχαγιαῖς ἀφοῦ κατ' αὐτὸ τοῦτο τὸ ἔτος εἰσάγεται ἡ χρῆσις τῶν ἀλφαβητικῶν χαρακτήρων. Εἰκάζομεν ὅτι θὰ διδάσκειται ἀκροαματικῶς. Ἄλλ' ἄλλοι ὁπαδοὶ τοῦ Ἐρβάρτου παρ' ἡμῖν πρεσβεύουσιν ὅτι πρέπει νὰ ἀναγινώσκειται ὁ Ῥοβινσῶν τὸ 6'. ἔτος. Εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι τὸ δύνασθαι μανθάνειν ἀκροαματικῶς

ἀπὸ τοῦ δύνασθαι μανθάνειν δι' ἀναγνώσεως ἀπέχει καθ' ὅσον ἀπέχουσιν ἀνατολαὶ ἀπὸ δυσμῶν. Ἴνα δυνηθῶσιν οἱ παῖδες νὰ ἀναγινώσκωσι τὸν Ῥοβινσῶνα (ὅπως καὶ ἡμεῖς καὶ οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Ἐρβάρτου βεβαίως ἐννοοῦσι τὴν ἀνάγνωσιν,) ἀπαιτοῦνται τοῦλάχιστον τρία ἔτη πρότερον νὰ διδάσκωνται ἀνάγνωσιν. Ποῖον παντοπώλιον προγραμμάτων καὶ μεθόδων θὰ εἶχομεν, ἂν, ἐγκαταλείποντες τὰ δεδοκιμασμένα, ὡς τετριμμένα καὶ ἔωλα, ἠθέλομεν ἀκολουθεῖ μόνον τὰ καλλιτεχνήματα τῆς κεφαλῆς μας!

Ἄς μᾶς συγχωρήσῃ δὲ ὁ κ. Κεχαγιᾶς νὰ τὸν ἐρωτήσωμεν ἂν τὰ πυροβόλα τοῦ Ῥοβινσῶνος, καὶ τὰ δίπυρα, καὶ τὸ ταριχευτὸν κρέας, καὶ ἡ ρούμη, καὶ τὸ πλήρες πάντων τῶν ἐργαλείων κιβώτιον τοῦ ξυλουργοῦ καὶ καλώδια καὶ πανία κ.τ.λ. ἀνάγονται εἰς τὴν προϊστορικὴν κατάστασιν τοῦ ἀνθρώπου. Μήπως δὲν ἀπαντᾷ τις τὸν βίον τοῦ Ῥοβινσῶνος ἐξερχόμενος εἰς οἶονδῆποτε σημερινὸν χωρίον τῆς Ἑλλάδος; Εἰς τὰ χωρία τὴν σήμερον κτίζουσι τὰς καλύβας τῶν οἰχωρικοί, τοὺς φούρνους τῶν, τὰς ἀποθήκας τῶν, σπείρουσι, θερίζουσιν, ἀλέθουσι, ζυμόνουσι, πλύνουσι, κόπτουσι τὰ ξύλα τῶν, ἕκαστος οἶκος τὰ ἑαυτοῦ. Ἐντὶ τοῦ ἀλεξιβροχίου τοῦ Ῥοβινσῶνος ἔχει ὁ χωρικός, ἀκόμη προϊστορικώτερα, μίαν κάπαν, ἣτις τοῦ εἶναι ἀλεξιβρόχιον, ἀλεξιχιόνιον, στῶμα, ἐφάπλωμα, οἶκος. Ἀμφιβάλλω ἂν θὰ ἔχη ἀνάγκην νὰ προμηθευθῇ δι' ἀγορᾶς περισσότερα εἶδη, ἢ ὅσα ὁ Ῥοβινσῶν ἠτύχησε νὰ λάβῃ ἐκ τοῦ πλοίου του. Τὸν προϊστορικὸν λοιπὸν βίον τοῦ Ῥοβινσῶνος τὸν ἔχομεν καθ' ἡμέραν ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμούς μας· οἱ δὲ πλεῖστοι τῶν παίδων, οὓς θέλει ὁ κ. Κεχαγιᾶς καὶ οἱ ὁμόδοξοί του νὰ εἰσαγάγωσιν εἰς τὸν βίον τοῦ Ῥοβινσῶνος, διὰ διηγήσεως ἢ ἀναγνώσεως, οὗτοι ἐγεννήθησαν, ἀνατρέφονται, καὶ ἀναπνέουσιν ἤδη ἐν αὐτῷ. Ἄλλ' ἡ ἀξία τοῦ Ῥοβινσῶνος, καὶ ἔτι μᾶλλον ἢ τῆς Ὀδυσσεΐας, ὑπὲρ ἧς καὶ μόνης ἐνθουσιᾷ ὁ Ἐρβάρτος, κεῖται ἐν τούτῳ, ὅτι εἰς τοὺς παῖδας λαοῦ τινος λίαν ἀφειστηκότος ἀπὸ τῆς ἀρχικῆς αὐτοῦ καταστάσεως, μὴ δυναμένους διὰ τοῦτο νὰ γνωρίσωσι καὶ νὰ ἐκτιμήσωσι δεόντως τὸ ἐνεστῶς, διὰ πόσων αἰώνων καὶ διὰ τίνων ἀγώνων καὶ θυσιῶν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἔφθασεν εἰς τὴν κατάστασιν ταύτην, ἀλλὰ δοξάζοντος ὅτι οὕτω ταῦτα ἔχουσιν ἐκ φύσεως, οἶνει θεόσδοτα ὄντα, προτιθεμένους δὲ νὰ σπουδάσωσι καὶ γνωρίσωσιν ἀκριβῶς τὸν ἀνθρώπινον βίον ὑπὸ πάσας αὐτοῦ τὰς ἐπόψεις καὶ καταστάσεις, καὶ μέλλοντας νὰ ἀξιῶσι νὰ καλῶνται οἱ πεπαιδευμένοι τοῦ ἔθνους καὶ νὰ ρυθμίζωσι τὴν κοινὴν γνῶμην, εἰς τοιοῦτους παῖδας παριστῶσι συγγράμματα, οἷα ὁ Ῥοβινσῶν καὶ ἡ Ὀδύσεια, ἀνθρώπινον βίον εἰς τὴν ἀπλουστάτην καὶ ἀτελεστάτην αὐτοῦ μορφήν, καὶ οὕτω γίνονται εἰς αὐτοὺς ἡ φυσικὴ ἀρχή, ὁ πρῶτος κρι-

κος μακρᾶς συνεχοῦς ἀλύσεως δηλ. τῶν εἰρημένων ἀνθρωπογνωστικῶν σπουδῶν των. Διότι λέγει ὁ Ἑρβαρτος, «ὕπως ὁ ἄνθρωπος οὐδέποτε πρέ-
»πει νὰ ἐγκαταβυθισθῆ ἐν τῷ χρόνῳ, οὕτω πρέπει καὶ ἡ κρίσις τοῦ παι-
»δὸς καὶ τοῦ νεαρίου νὰ αἰωρῆται ὑπεράνω τῶν χρόνων, μεθ' ὧν συμ-
»προβαίνει ἴσα ἴσα εἰς τὸ προβαίνειν πρέπει νὰ αἰσθάνεται ἑαυτὸν ἐλαυ-
»νόμενον, διὰ ταύτης τῆς κρίσεως, ἥτις ἐκάστοτε τῷ λέγει· «ἐνταῦθα
»δὲν δύναται νὰ ἐγκαταμείνῃ τὸ ἀνθρώπινον γένος.»

Καὶ οἱ τοιοῦτοι παῖδες οἱ οὕτω φυσικῶς καὶ ὁμαλῶς διεξιόντες τὴν σειράν τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἀνθρώπινου γένους, συμπληροῦσιν ἄρα διὰ τούτου καὶ μόνου τὸ ὅλον τῆς παιδείας των; Πολλοῦ γε καὶ δεῖ παιδεύονται κατὰ τοσοῦτον μόνον, καθ' ὅσον δύναται νὰ παιδεύῃ τὸ μάθημα τῆς ἱστορίας καλῶς διδασκόμενον. Παρὰ τοῦτο ὁμῶς ὑπάρχουσι τόσα ἄλλα παιδεύματα, καὶ τὸ θρησκευτικὸν ὁμολογεῖται τὸ κράτιστον.

Ἄλλ' οἱ ἡμέτεροι χωρικοὶ παῖδες οἱ μαθητεύοντες ἐν τῷ δημοτικῷ σχολείῳ, πρῶτον μὲν δὲν θὰ ἔχωσιν ἀξίωσιν νὰ καλῶνται οἱ πεπαιδευμένοι τοῦ ἔθνους καὶ νὰ ρυθμίζωσι τὴν κοινὴν γνώμην· ἔπειτα δὲ ἀναμφισβητήτως δὲν θὰ δυνηθῶσι νὰ διεξέλθωσι διὰ πάσης τῆς σειρᾶς τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἀνθρώπινου γένους· τέλος δὲ εἰσὶν ἤδη ἐγκαταβυθισμένοι ἐν τῷ ἀτελεῖ βίῳ, ὡς γεννηθέντες καὶ ζῶντες ἐν αὐτῷ. Εἶναι λοιπὸν φρόνιμον νὰ θέλωμεν διὰ τοῦ Ῥοβινσῶνος νὰ ἐγκατακρατήσωμεν αὐτοὺς ἔτι μᾶλλον ἐν αὐτῷ, ἢ τοῦναντίον νὰ σπεύσωμεν τὸ κατὰ δύναμιν νὰ μετεωρίσωμεν τὴν κρίσιν αὐτῶν ὑπεράνω τοῦ παρόντος, γνωρίζοντες αὐτοῖς, ὅσον ἐνδέχεται, βίον σχετικῶς τελειότερον, ἵνα οὕτω τείνωσιν πρὸς ἀνύψωσιν καὶ βελτίωσιν κυρίως τοῦ παρόντος ὑλικοῦ βίου, τοῦ δὲ ψυχικοῦ αὐτῶν βίου τὴν ἀνύψωσιν νὰ ἀναθέσωμεν εἰς τὴν θρησκευτικὴν διδασκαλίαν; Διατί, ἀντὶ νὰ μανθάνωσι πῶς ὁ Ῥοβινσῶν κατεσκεύαζε τὴν καλύβην του καὶ τὸν ἄρτον του, νὰ μὴ μανθάνωσι μᾶλλον, πῶς ἀλλαχοῦ κατασκευάζουσιν οἱ ἄνθρωποι τὴν κατοικίαν των καὶ τὴν θέρμανσίν των καὶ προσφορώτερα εἰς τὴν ὑγείαν καὶ οἰκονομικώτερα, πῶς κατασκευάζουσι τὰς ὁδοὺς των ἀμαξιτούς, ὥστε δι' ἀμαξῶν νὰ μεταφέρωσι διὰ μιᾶς πεντηκονταπλάσιον φορτίον ἢ διὰ τῶν ὄνων, πῶς διὰ τελειότερων ἀρμάτων, διὰ τελειότερων μύλων, διὰ τελειότερων ἐλαιοτριβείων δαπανῶντες ὀλιγώτερον χρόνον καὶ κόπον κερδαίνουνσι πλείονα; Ἡ θὰ μᾶς εἴπωσι «καὶ ταῦτα θὰ μάθωσιν, ἀλλ' ἐκεῖνα πρότερον;» Ἄλλὰ ποῦ ὁ χρόνος ὁ ἀναγκαῖος εἰς πάντα; 4—6 ἔτη εἶναι τὸ ὅλον· τί πρότερον καὶ τί ὕστερον θὰ μάθωσιν ἐν τούτοις, Ἄλλ' οἱ ἡμέτεροι Ἑρβατιανοὶ οὐδὲ θέλουσι νὰ διδάσκωνται παντάπασιν τὰ τοιαῦτα· τί κοινὸν ἔχουσι ταῦτα πρὸς τὸ

ιδεῶδες τῆς προσωπικότητος ; Ἐνταῦθα ἐπιλαμβάνομεθα σπουδαιοτάτου ζητήματος, ὕπερ μέχρι τοῦδε οὐδόλως ἐθίξαμεν. Εἶναι, ἂν ὀφείλει τὸ δημοτικὸν σχολεῖον νὰ καταρτίζη τοὺς μαθητάς του καὶ διὰ γνώσεων χρησίμων ἐν τῷ πρακτικῷ βίῳ. Ὁ Ἐρβαστος εἶδομεν ἄνωτέρω ὅτι ἀπαιτεῖ παρὰ τοῦ παιδευτοῦ νὰ ἀντιπρυσωπεύῃ παρὰ τῷ παιδί τὸν μέλλοντα ἄνδρα, καὶ εἰς τοὺς σκοποὺς οὓς μέλλει νὰ ἐπιδιώξῃ, νὰ παρασκευάσῃ ἐκ τῶν προτέρων τὴν ἐσωτερικὴν εὐκαλίαν. Ὅπου δὲ ὁμιλεῖ περὶ ἀκριβοῦς διεκπορεύσεως τοῦ μαθητοῦ δι' ὅλης τῆς πορείας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ταῦτα λέγει περὶ νέων μελλόντων νὰ διεξέλθωσι τὴν ὅλην ὁδὸν τῆς παιδείας, καὶ οἵτινες θὰ ἔχωσιν ἀξίωσιν νὰ καλῶνται οἱ πεπαιδευμένοι τοῦ ἔθνους καὶ νὰ ρυθμίζωσι κατ' ἐξοχὴν τὴν κοινὴν γνώμην. Ἄλλ' οἱ τοιοῦτοι ἢ θὰ ἔχωσιν ἰδίαν περιουσίαν, ἀφ' ἧς θὰ ἀποζῶσιν, ἢ θὰ μισθοδοτῶνται ὑπὸ Κυβερνήσεων ἢ ὑπὸ Μαικηνῶν δι' αὐτὴν των τὴν παιδείαν. Ἀφοῦ δὲ οὔτε κυβερνήσεις θὰ εὐρεθῶσι ποτε μισθοδοτεῖραι ὅλου τοῦ λαοῦ, οὔτε Σύλλογοι, οὔτε Ζαρεῖφαι, ἀλλ' οἱ πλεῖστοι θὰ πορίζωνται τὸν ἄρτον των ἰδίαις χερσίν, ἐρωτᾶται, ἂν παιδευτικόν τι σύστημα τοῦ λαοῦ, ὅπερ μόνον τείνει νὰ ἀναβιβάσῃ τοὺς τροφίμους του εἰς τὸ ἰδεῶδες τῆς προσωπικότητος, οὐδεμίαν δὲ φροντίδα λαμβάνει νὰ εὐκολύνῃ εἰς αὐτοὺς τὸν πορισμὸν τῶν εἰς τὴν ὑπαρξίν αὐτῶν ἐπιτηδείων, ἂν τὸ σύστημα ἐκεῖνο δύναται νὰ ἐγγυηθῇ ὅτι οἱ τρόφιμοί του ἐξερχόμενοι εἰς τὸν βίον μόλις δωδεκαετῆς καὶ παιδευθέντες μόλις ἐπὶ ἐξαετίαν, θὰ ἐξακολουθήσωσιν ἀπαρεγκλίτως τὴν ὁδὸν τὴν ἐπὶ τὸ ἰδεῶδες τῆς προσωπικότητος ἄγουσαν ; Λησμονοῦμεν τὸ Ὀμηρικὸν « οὐδὲν κύντερον γαστρός ; » ὅτι πρωτίστη αἰτία ἢ ἀναγκάζουσα εἰς τὸ κακουργεῖν εἶναι ἢ ἀπορία τῶν ἐπιτηδείων ; ὅτι ἄνευ ὕλικῆς τινος βάσεως γενικοὶ σκοποὶ δὲν ἐπιτυγχάνονται ; ὅτι μέγιστον αἴτιον τῆς σημερινῆς καχεξίας ἡμῶν εἶναι ὅτι δὲν ἀνεπτύξαμεν ἀκόμη τοὺς φυσικοὺς πόρους τῆς χώρας ; Ποία ἁρμονία ! καὶ ποῖον ἰδεῶδες ! ὅταν, ἐν ᾧ ὁ πατήρ εὐχεται, ὡς ὁ παρ' Ἀριστοφάνη Στρεψιάδης, πότε νὰ μεγαλώσῃ ὁ υἱός του καὶ νὰ ἐλαύνῃ τὰς αἴγας, ὡς περ ὁ πατήρ του, διφθέραν ἐνημμένος, ἄλλος δέ, νὰ κρατῇ τοὺς λογαριασμοὺς τοῦ παντοπωλείου του, καὶ τρίτος, νὰ συσφυρηλατῇ μετ' αὐτοῦ ἐν τῷ σιδηρουργεῖῳ του, οὗτος ἐπανακάμπτων ἐκ τοῦ σχολείου ἐπίσταται νὰ ἀπαγγέλλῃ τὴν μῆνιν τοῦ Ἀχιλλέως, καὶ τοῦ Αἴαντος τὴν αὐτοκτονίαν καὶ τοῦ Δημοσθένους τοὺς Φιλιππικούς, καὶ νὰ διηγῆται τοῦ Ἡροδότου τὰ Αἰγυπτιακὰ καὶ Βαβυλωνιακὰ !

Ἄλλ' ἀκούσωμεν καὶ τοὺς Γερμανοὺς, ἵνα μὴ νομισθῶμεν ὅτι οἰκοδομοῦντες ἐπὶ τῆς ἀπειρίας πολλῶν ἀναγνωστῶν ἡμῶν εἰς τὸ κρίνειν τὰ τοι-

αὐτα, πειρώμεθα νὰ πείσωμεν αὐτοὺς διὰ μόνου τοῦ φόγου τῶν ἄλλα φρο-
νούντων. Ἦδη ἠκούσαμεν ἀνδρὸς ἐλλογίμου τοῦ **Disterweg**. «Καὶ μέχρι
τοῦ 15 ἔτους τῆς ἡλικίας, λέγει, ἀνάγνωσις, γραφή, ἀριθμητικὴ, ὠδική,
ὀρησκευτικὰ καὶ τινὰ τεμάχια (**Bruchstuecke**) τῶν καλουμένων κοινω-
φελῶν γνώσεων, **voilà tout.**»

Ὁ **Hauber** ἐν τῷ περὶ δημοτικοῦ σχολείου ἄρθρῳ¹ λέγει περὶ σκοποῦ
τοῦ σχολείου τάδε· «Τὸ δημοτικὸν σχολεῖον ὀφείλει νὰ ρυθμισθῆ καταλ-
»λήλως πρὸς τὰς πραγματικὰς ἀνάγκας τοῦ παρόντος καὶ συγχρόνως
»πρὸς τὰς βιωτικὰς περιστάσεις (**Lebens-bedingungen**) ἐκείνων τῶν
»τάξεων τοῦ λαοῦ, ὧν τὰ τέκνα παραδίδονται εἰς αὐτό.» Καὶ ἀλλαχοῦ
«Μεθ' ὅσης ἐνεργείας πρέπει νὰ ἀντιτάσσεται τις εἰς τὰς ὑπερβολικὰς
»ἀπαιτήσεις τὰς παραγνωρίζουσας τὰς πραγματικὰς δυσχερείας τοῦ scho-
»λείου, μεθ' ἴσης βεβαιότητος πρέπει νὰ ἀπαιτῶμεν ἐκ τῆς ἐργασίας τοῦ
»σχολείου νὰ προέρχεται ἐκ τῆς ἐν αὐτῷ διδασκαλίας τι πραγματικὸν
»(**etwas reelles**), καὶ — τὸ μεγίστης ἐπιστροφῆς ἄξιον — πρὸ πάντων
»ἐκεῖνο τὸ μέρος τοῦ λαοῦ, ὅπερ ἀποστέλλον τὰ τέκνα του εἰς τὸ scho-
»λεῖον, ὑφίσταται μεγάλας θυσίας, νὰ καρποῦται ἐξ αὐτοῦ καὶ πραγμα-
»τικὸν κέρδος. Ἀναγκαστικὴ μαθητεία ἀπαιτεῖ κατ' ἀνάγκην καὶ ὠφέ-
»λιμον διδασκαλίαν· ἀντὶ τῆς ἀπωλείας ἐργασίας τοῦ οἴκου καὶ τῶν
»περιστάσεων αὐτοῦ πρέπει νὰ ἐπέρχεται ὡς ἀντάλλαγμα κέρδος ἐν τῇ
»παιδείᾳ καὶ ἐν τῇ εἰς τὸ μέλλον ἐπιτηδειότητι (**Tuechtigwerden**). Ἐκ
»τούτων ἔπεται οἰκοθεν, ὅτι ἔχει νὰ ἐπιδιώξῃ τις πρῶτον τινὰς στοι-
»χειώδεις ἐμπειρίας (**elementare Fertigkeiten**). Τοιαῦται εἰσὶν ἀναμ-
»φισθητῆτως κατὰ τοὺς ἡμετέρους χρόνους ἀνάγνωσις, γραφή, ἀριθμη-
»τικὴ Εἰς τὰς σημερινὰς σχέσεις τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς συγκοι-
»ωνίας εἶναι ἀδύνατον νὰ φαντασθῆ τις σχολεῖον ἄνευ ἀριθμητικῆς . . .
»Δὲν πρέπει νὰ παραβλέπη τις, ὅτι αἱ τρεῖς στοιχειώδεις αὐταὶ ἐμπειρίαι
»εἶναι ἀναγκαῖον προικοδότημα διὰ τὸν μέλλοντα βίον, ὅτι αὐταὶ ἅμα
»μὲν εὐκολύνουσι τὴν περαιτέρω ἀνάπτυξιν ἐκάστου, ἅμα δὲ καθιστῶσι
»τὸν ἄνθρωπον ἐν γένει ἰκανὸν νὰ ἀναστρέφεται ὡς ἐλεύθερος ἐν τῇ πο-
»λιτικῇ κοινωνίᾳ, καθιστῶσιν αὐτὸν αὐθυπόστατον. Ὅστις ἐπίσταται νὰ
»ἀναγινώσκῃ, οὗτος ἀκούει διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τὰ ἐν τοῖς ἀπεράντοις δια-
»στήμασι τῶν τόπων καὶ τῶν χρόνων γινόμενα· ὅστις ἐπίσταται νὰ γράφῃ
»ἐπιστολήν, τούτου τὰ ἔνδον διαπορεύονται διὰ τῶν δακτύλων ἀπὸ τῆς
»ἀλλοδαπῆς εἰς τὴν πατρίδα, πρὸς τοὺς πορρωτάτω φίλους, καὶ ἐν τούτῳ

¹ Schmid's Encyklopaedie ueber Volksschule.

»δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τρίτου, οὐδεὶς ἀναρμόδιος εἰσδύει εἰς τὰ μυστήριά του.
 »Τοιοῦται ἐμπειρίαὶ ἀπελευθεροῦσι. Καὶ ἂν τὸ σχολεῖον οὐδεμίαν ἄλλην
 »ὠφέλειαν ἔφερεν, εἰ μὴ ταύτην καὶ μόνην, καὶ ἔνεκα τούτου ἤδη ἔπρεπε
 »να θεωρῆται μέγας εὐεργέτης τοῦ λαοῦ. "Ὅτι τοῦτο τόσον ὀλίγον ἐκτι-
 »μᾶται προέρχεται ἐκ τῆς αὐτῆς πηγῆς, ἐξ ἧς πᾶσα ἀχαριστία πρὸς καθο-
 »λικῶς διαδεδομένα ἀγαθὰ πηγάζει· τὰ λησμονεῖ τις ἐν ᾧ ἀναπαύεται
 »ἐπ' αὐτῶν».

Τοσαῦτα, νομίζω, ἀρκούσι νὰ δείξωσι, τί δύναται νὰ κατορθώσῃ ἐν δη-
 μοτικὸν σχολεῖον, πρῶτον μὲν Γερμανικόν, κατ' ἀναλογίαν δὲ ἔπειτα Ἑλ-
 ληνικόν, καὶ ποῖα εἶναι ἡ κλῆσις αὐτοῦ.

Τελευτῶντες παρακαλοῦμεν τὸν κ. Κεχαγιᾶν, καὶ εἴ τις ἄλλος ὑπάρχει
 ἀσχολούμενος περὶ τὰ παιδαγωγικά, μετὰ εὐρείας καὶ βαθείας μελέτας καὶ
 τοῦ Ἑρβάρτου, (οὗ πᾶς γνήσιος παιδαγωγικὸς ἀνὴρ δὲν δύναται νὰ μὴ εἶ-
 ναι θιασώτης, καὶ ἂν δὲν τὸ διακηρύττει), ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων παιδα-
 γωγικῶν, οὓς ἡ λάμψις τοῦ Ἑρβάρτου διόλου δὲν ἐκμηδενίζει, μηδ' αὐτοῦ
 τοῦ **Kehr** ἐξαιρουμένου, οὕτω νὰ ἐμφανισθῶσιν ἐπὶ τῆς σκηνῆς, δημοσιεύον-
 τες παιδαγωγικὰς πραγματείας ζητητικὰς εὐθέως καὶ καθαρῶς τοῦ ἀλη-
 θοῦς καὶ κοινῆ συμφέροντος, πρὸς φωτισμὸν καὶ ὠφέλειαν τοῦ φιλομαθοῦς,
 τοῦ φιλοπροόδου τοῦ οἶονεὶ κεχηνότος πρὸς τὸ βέλτιον Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

ΣΠ. ΜΩΡΑΙΤΗΣ.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ
 ΠΑΡΑ ΡΩΜΑΙΟΙΣ ΛΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΠΑΙΔΕΙΑΣ.

(ἰβ. συνηγ. σελ. 189)

ΜΕΡΟΣ Α΄.

Αὐτόθι ἐκεῖθεν ἐδίδαξε τὴν τέχνην αὐτοῦ παρεπομένης τῆς μεγάλης
 ἐπευφημίας τῶν πρὸς τοὺς λόγους ὀργώντων νέων Ῥωμαίων. Καὶ ἀναπτύσ-
 σων τὰς σχολὰς ἑλληνιστὶ ἐδέσμευε θαυμαστὸν ὅσον πρὸς ἑαυτὸν τὰς ψυ-
 ξὰς τῶν ἀκρωμένων οὐ μόνον τῇ ἐμβριθείᾳ τῶν διδασγμάτων, ἀλλὰ καὶ τῇ
 φυσικῇ ἡδυσθείᾳ πρὸς **Wegener de aula Attalica litter. antiq. fau-
 trice, Havniae 1836.** Ἐπέτεινε δ' ἐν τοῖςδε τοῖς καιροῖς τὴν περὶ τὰ
 ἑλληνικὰ γράμματα ἐμπειρίαν τῶν Ῥωμαίων ἢ βαρυτάτη ἐκείνη συμφορᾶ